

Tavaszi szünet

Április

12. foglalkozás Megemlékezés a Költészet Napjáról, József Attila születésnapjáról József Attila: „Tiszta szívvel” c. versének megzenésített változatát megtanuljuk énekelni. Látáskoncentráció gyakorlatok. József Attila versek Latinovics Zoltán előadásában.

Május

13. foglalkozás Vers- és mesemondó verseny a községi könyvtárban A rím- és ritmus Weöres Sándor: Rongyszőnyeg Megadott szavakkal versalkotás

14. foglalkozás Ki mit csinált a legszívesebben az év során? (Kívánságműsor) Körtjátékok, dalok. Tervek a későbbiekben. Beszélgetés.

Azoknak a kollégáimnak, akik mélyebben szeretnék elmerülni a fent említett gyakorlatokban, szeretettel ajánlom az alábbi könyveket: Hernádi Sándor: Beszédművelés, Montágh Imre: Tiszta beszéd, Montágh Imre: Gyermekszínjátékszók beszédművelő könyve; Szín-körtjáték (kreatív játékok), Játékkoszorú – színjátékok gyerekeknek.

DR. H. TÓTH ISTVÁN

Tanítóképző Főiskola
Kecskemét

A húsvéti népszokások megőrzéséért

Az életformák dinamikusan változnak, de a megtartásra, továbbadásra méltó értékek öröklődnek.

Az emberbén, különösen a kereső-kutató, felfedezni akaró fiatalokban felfokozott vágy ébredt a régmúlt népi hagyományai, értékei iránt. Úgy érzik – s talán mi, pedagógusok is! –, hogy a folklórban található módszerek, formák, cselekedetek biztos kapaszkodókat kínálnak a lelki, erkölcsi, életmódbeli válságból kivezető úton.¹

A folklór megőrzésre érdemes értékeit a gyermekek anyanyelvi nevelésébe – módszerintelligens megújult szemlélettel! – célszerű beépítenünk. Ez nem kis feladat éppen most, amikor nehéz eldönteni: divatjelenség a néphagyományhoz közelíteni, vagy valami mélyebb, sajátos szükséglet kielégítését tapasztaljuk. Jelen dolgozatommal a húsvéthoz kapcsolódó népszokások világából tárok fel tényeket, tudnivalókat, mert szeretném megkönnyíteni a szemléletváltással együttjáró tennivalók körvonalazását, kimunkálását.

A húsvét ünnepi ciklusában ősi gondolat fedezhető fel:

1. az általános emberi *tisztulásvágy*,

2. a sémi *bűzaengesztelés*,

3. a szláv-germán *férfivá avatás* emlékezete. Ez a három eszmevilág a kereszténység tudatában ünnepséggé forrott össze.²

Húsvét: a kereszténység egyik legnagyobb ünnepe. Ez a nap *Krisztus feltámadásának* győzedelmes ünnepe. Az ünnephez szép számú népszokás kapcsolódik.

A *kiszebajtás* népszokás virágvasárnaphoz, a húsvét előtti vasárnaphoz kapcsolódik. A *kisze* jellegzetes eledel: savanyú gyümölcs vagy a gabona őrölt héjából készült leves, a korpaleves, amit télen át nagyon meguntak az emberek, és meg akarnak tőle szabadulni. A leányok ekkor felöltöztetnek egy szalmabábot, amely a kisze jelképe.

A *kiszebáb* úgy is készülhet, hogy két rudat egymásra erősítünk keresztben, erre szalmát tekerünk. Ezt a bábot a lányok házról házra járva hordozzák végig a falun, és mindenkitől kérnek rá egy-egy ruhadarabot. A felöltöztetett kiszebábot kiviszik a faluból. A határban vízbe dobják vagy elégetik. Ez azt jelképezi, hogy megszabadultunk a téli hidegektől, a bajoktól és a betegségektől.

A *zöldágjárás* népszokás a lányok énekes játéka. Ez is virágvasárnaphoz kötődik. A zöldágjárás a tavasz érkezését, a tavasz behozását jelképezi. A zöldágot többféle módon készítik. Van, ahol virág jelképezi a zöldágot, máshol zöld ág, sőt láthatunk kapu alakú virágfűzér-koszorúkat is.

A lányok kézenfogva sorbaállnak valahol a falu végén. Két lány összekulcsolt kézzel „hidat” tart, s ezen bújik át a leánycsoport. Közben énekelnek, például ezt:

– Jöjj által, jöjj által,
te szép aranybúza!
– Által mennék, által,
hogyha nyitva volna.

– Nyitva vagyon, nyitva,
csak bujj által rajta!
Bujj, bujj, bokrostul,
bokrod itt maradjon!

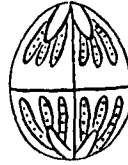
Vagyunk bátor jó vitézek,
megyünk hídon által.
Új hold, fényes nap,
bocsáss kapun által! (3)

A városban és a falvakban elevenen élő népszokások közül a legnépszerűbbek az „öntés” vagy „öntözés”, másképpen „locsolás” és a tojásfestés.

A *locsolás*nak számos változata ismert a vödörrel való öntözéstől (erre mutat húsvét hétfő archaikus neve, a vízbevezető hétfő), a vízipuskán át a szagos vízzel való locsolkodásig. Locsolás helyett néhány faluban a lányok megvesszőzése a szokás. Mindkettő a jelképes termékenyítést és szertartásos megtisztulást szolgálja. Az öntésre vagy öntözésre húsvét másnapján, hétfőn kerül sor. A 16. században még nem locsolták a leányt, hanem megfürösztötték, valóban vízre hányták. Ez a gyakorlat elősegítette annak az ősi szokásnak a továbbélését, amely mélyén egyrészt az egészségvarázsló tavaszi rituális mosakodás, másrészt a tavaszi termékenységvarázsló emberáldozat emléke lelhető fel. A 18. század végén a polgárság köreiben néhány csepp rózsavízzel, míg főképpen a hagyományörző vidékeken még századunk elején is megfürösztötték vagy vederrel öntötték a leányokat.

A locsolásért húsvéti tojást ajándékoznak. Vannak, ahol úgy mondják, hogy a lány megválthatja a dézsa, illetőleg a vödör vizet, az öntözést. Mégpedig pirossal festett vagy hímes tojással, az élet és a termékenység ősi szimbólumával. A húsvéti piros tojás színe az élet jelképe. Ha a piros tojás hímes is, az már varázslás.

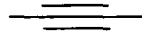
A *húsvéti tojásfestést* az asszonyok, lányok végzik. Egyes helyeken Gergely napján (március 12-én) kezdik az „írókázás”-t a mátkájukat váró leányok. A húsvéti tojást többféleképpen hímezték, írták, festették, azaz díszítették. A díszítést karcolással, írással, illetőleg a tojás hagymalevélbe burkolásával végezték, aminek az erezte festés után különleges mintát hagyott a tojáson. A hagymalevest így színezésre is fel tudták használni. Igen elterjedt módszer még az is, hogy olvasztott viasszal írják rá a tojásra a mintát. Amikor a viasz megfagy rajta, megfőzik a tojást, aztán letörlik róla. A viasz által védett minta megmarad, a tojás pedig piros lesz, ha ilyen színű levélben vagy lében főzzük.⁴ Ismerkedjünk meg jellegzetes, hímes tojásokon található rajzokkal!⁵ A húsvéti tojást a néphagyomány szerelmi ajándéknak tekinti.

A komatálküldés szokása a húsvét utáni első, az úgynevezett fehér vasárnaphoz kötődik. A lányok ekkor választottak barátnőt, vagyis komát maguknak. Hogy a választást megerősítsék, ajándékot, azaz komatálat küldtek egymásnak. A komatálba hímes tojást, kalácsot, italt tettek, és ezt kendővel letakarták. A tálat az ajándékozó vagy annak társai vitték. Ha valaki elfogadta a komatálat, akkor a barátság életre szólt. Ha visszaküldte, az azt jelentette, hogy nem akarja a barátságot. Egyszerűbb formája a komálásnak, a mátkálásnak az, amikor két leány hímes tojást cserélt. Ezek a lányok a tojáskomaságot még akkor is megtartották, ha asszonykorukban nem is kereszteltek egymásnak gyermeket.⁶

IRODALOMJEGYZÉK

1. H. Tóth István: *Hagyományörző jeles napok* (Óvodapedagógiai nyári műhely). Óvodapedagógiai Nyári Egyetem (18.) Kecskemét, 1991. (43–53.)
2. Supka Géza: *Kalandozás a kalendáriumban és más érdekességek*. Helikon Kiadó, Budapest, 1988.
3. Bogdán István: *Régi magyar mulatságok*, Magvető Kiadó, Budapest, 1978.
4. Zsolnai József (alkotó szerkesztő): *Ismerd meg a világot!* (Olvasókönyv az általános iskola 2. osztálya számára), Tankönyvkiadó, Budapest, 1987. * *
5. Lükő Gábor: *A magyar lélek formái*, Exodus, Budapest, 1942.
6. Dömötör Tekla: *Régi és mai népszokások*, Tankönyvkiadó, Budapest, 1986.

SZALÓKY BÉLÁNÉ

JGYTF. 1. Sz. Gyakorló Általános Iskolája
Szeged

A napközi a biztonságos közlekedésért

Mindannyian megdöbbenünk, szörnyülködünk, amikor valahol baleset történik, de különösen összeszorul a szívünk, ha az gyermekkel esik meg.

A városokban az utak járművekkel telítettek, mindenki siet, rohan, ráadásul a közlekedési morál sem megfelelő. A nyugati autócsodák a 60 km-es sebességgel „cammgó”